

TIBBIYOTDA LOTIN-YUNON MIOFOLOGIYALARI**Duldulova Nargiza Ashimovna***Toshkent davlat tibbiyot universiteti O‘zbek va xorijiy tillar,
pedagogika kafedrasida katta o‘qituvchisi***Maxammadiyeva Charos Akrom qizi***Toshkent Davlat tibbiyot universiteti 1-kurs talabasi***Annotatsiya:**

Ushbu maqolada tibbiyot terminologiyasining poydevori hisoblangan qadimgi yunon va lotin mifologiyasining ta'siri atroflicha tahlil qilinadi. Tibbiyot tili faqatgina quruq ilmiy tushunchalar yig'indisi emas, balki ming yillik madaniy merosning mahsulidir. Maqolada ko'plab anatomik tuzilmalar, kasallik nomlari va sindromlarning kelib chiqishi mifologik qahramonlar obrazlari bilan bog'lab tushuntirilgan. Maqsad — tibbiyot xodimlari va talabalarida terminlarning tub mohiyatini tushunish orqali professional nutq boyligini oshirish va tarixiy xotirani jonlantirishdir.

Kalit so'zlar:

Tibbiyot terminologiyasi, yunon mifologiyasi, lotin tili, etimologiya, eponimlar, Axilles, Morfiy, Psixika, Gigiyena, Panatseya, anatomiya, sindrom.

Аннотация:

В данной статье подробно анализируется влияние древнегреческой и латинской мифологии, являющейся основой медицинской терминологии. Язык медицины — это не просто совокупность сухих научных понятий, а результат тысячелетнего культурного наследия. В статье происхождение многих анатомических структур, названий заболеваний и синдромов объясняется через образы мифологических героев. Цель работы — углубить понимание сущности медицинских терминов у медицинских работников и студентов, тем самым обогатив их профессиональную речь и оживив историческую память.

Ключевые слова:

Медицинская терминология, греческая мифология, латинский язык, этимология, эпонимы, Ахиллес, Морфей, Психея, Гигиена, Панацея, анатомия, синдром.

Annotation:

This article provides a comprehensive analysis of the influence of ancient Greek and Latin mythology, which forms the foundation of medical terminology. The language of medicine is not merely a collection of dry scientific concepts, but a product of millennia-old cultural heritage. The article explains the origins of many anatomical structures, disease names, and

syndromes by linking them to the images of mythological figures. The aim is to enhance the professional vocabulary of medical workers and students by deepening their understanding of the essence of terms and reviving historical memory.

Keywords:

Medical terminology, Greek mythology, Latin language, etymology, eponyms, Achilles, Morpheus, Psyche, Hygiene, Panacea, anatomy, syndrome.

Tibbiyot fanining tili asrlar davomida shakllanib kelgan bo‘lib, uning leksik qatlamida antik davr madaniyati, xususan, yunon-lotin mifologiyasi o‘chmas iz qoldirgan. Bugungi kunda biz qo‘llayotgan ko‘plab terminlar ortida qadimgi xudolar, qahramonlar va afsonaviy mavjudotlarning taqdiri yotadi. Bu terminlar shunchaki nomlar emas, balki muayyan a‘zo yoki kasallikning xususiyatini metaforik tarzda ifodalovchi vositalardir. Tibbiyotning ramzi sanalgan ilonli kosa va aso ham bevosita mifologiyaga borib taqaladi. Tibbiyot xudosi Asklepiy (lotinchada Eskulap) o‘z asosi bilan o‘liklarni tiriltira olgan. Uning qizlari Gigiyeya (Hygieia) va Panakeya (Panacea) nomlaridan bugungi kunda barchamizga ma‘lum bo‘lgan "gigiyena" (tozalik va salomatlik ilmi) hamda "panatsey a" (barcha dardlarga davo bo‘luvchi dori) terminlari kelib chiqqan.

Anatomiyada eng mashhur mifologik terminlardan biri — Axilles payi (tendo Achillis) hisoblanadi. Yunon qahramoni Axillesning onasi Fetida o‘g‘lini o‘lmas qilish uchun uni Stiks daryosiga botiradi, biroq uning tovoni suv tegmagani uchun zaif bo‘lib qoladi. Bugungi kunda boldirning uch boshli mushagini tovon suyagiga bog‘lovchi eng kuchli, ammo jarohatga moyil pay aynan shu nom bilan yuritiladi.

Umurtqa pog‘onasining birinchi bo‘yin umurtqasi Atlas (Atlant) deb ataladi. Mifologiyaga ko‘ra, Titan Atlant osmon gumbazini o‘z yelkasida ko‘tarib turishga mahkum etilgan. Inson tanasida ham aynan shu umurtqa butun bosh skeletining og‘irligini ko‘tarib turgani uchun unga ushbu ulug‘vor nom berilgan.

Inson ruhiyati va psixologiyasi bilan bog‘liq terminlar "Psixika" so‘zidan boshlanadi. Bu nom Erosning sevgilisi, go‘zal malika Psixeya nomidan olingan bo‘lib, qadimgi yunonlarda u jon va ruhning timsoli hisoblangan. Kapalak qanotli bu qahramon insoniy tuyg‘ularning nafisligi va murakkabligini anglatadi.

Uyqu va anesteziya sohasida qo‘llaniladigan Morfiy (Morphinum) moddasi tushlar xudosi Morfey sharafiga qo‘yilgan. Morfey insonlar tushiga kirib, turli shakllarga kira olish qobiliyatiga ega bo‘lgan. Tibbiyotda bu termin kuchli og‘riqsizlantiruvchi va chuqur uyquga eltuvchi modda sifatida o‘z o‘rnini topgan.

Iris (kamalak pardasi) — ko‘zning rangdor pardasi bo‘lib, u kamalak ma‘budasi Irida (Iris) nomi bilan bog‘liq. Irida xudolar va insonlar o‘rtasida vositachi bo‘lib, osmondan Yerga

kamalak orqali tushgan. Ko‘zimizdagi turli ranglar jilosi ham aynan shu afsonaviy go‘zallikka qiyoslanadi.

Akusherlik va ginekologiya sohasidagi Gimen (hymen) termini nikoh xudosi Gimeney nomi bilan bog‘liq. Bu yupqa parda mifologik tushunchada bokiralik va oilaviy rishtalarning muqaddasligi timsoli sifatida talqin qilingan bo‘lib, ilmiy tilda qizlik pardasini anglatadi.

Germafroditizm — ham erkak, ham ayol jinsiy a‘zolarining bir organizmda bo‘lishi holati. Bu termin Germes va Afroditaning o‘g‘li Germafrodit nomidan kelib chiqqan. Afsonaga ko‘ra, u nimfa Salmakida bilan bir tanaga birlashib ketadi va natijada ikki jins xususiyatlarini o‘zida mujassam etgan mavjudotga aylanadi.

Tibbiyotdagi qo‘rquvlar yoki fobiyalar ham mifologik asosga ega. Dahshat va qo‘rquv xudosi Fobos (Mars xudosining o‘g‘li) insonlardagi tushunarsiz va kuchli xavotir hissini ifodalaydi. Bugungi kunda psixiatriyada yuzlab fobiya turlari mavjud bo‘lib, ularning barchasi Fobosning "merosxo‘rlari"dir.

Atropin moddasi (ko‘z qorachig‘ini kengaytiruvchi dori) hayot ipini kesuvchi ma‘buda Atropa nomi bilan atalgan. Bu o‘simlik (belladonna) zaharli bo‘lib, doza oshib ketganda hayotga nuqta qo‘yishi mumkinligi sababli, taqdir ma‘budasining nomi tanlangan. Meduza boshi (Caput Medusae) — jigar sirrozi bilan og‘rigan bemorlarda qorin devori venalarining kengayishi natijasida hosil bo‘ladigan manzara. Bu ko‘rinish sochlari o‘rnida ilonlar bo‘lgan dahshatli Meduza Gorgonaga o‘xshatilgani uchun shunday ataladi. Inson anatomiyasidagi eng katta qon tomiri — Aorta. Bu so‘z yunoncha "aorte" so‘zidan olingan bo‘lib, pichoq qinini osib yurish uchun ishlatiladigan qayishni anglatgan. Aristotel bu termini yurakdan chiquvchi asosiy tomirga nisbatan qo‘llagan. Narsisizm — psixologiyada o‘zini haddan ortiq sevish patologiyasi. Bu termin o‘z aksini suvda ko‘rib, unga oshiq bo‘lib qolgan va oxir-oqibat g‘amdan gulga (nargis) aylangan yigit Narsis nomidan olingan.

Mifologik terminlar tibbiyotning deyarli barcha bo‘limlarini qamrab oladi. Ular shunchaki tarixiy yodgorlik emas, balki shifokorlarga murakkab biologik jarayonlarni obrazli va esda qolarli tarzda tushuntirishga yordam beruvchi universal vositadir. Antik dunyo qarashlari zamonaviy ilm-fan bilan chambarchas bog‘lanib ketgan.

Xulosa qilib aytganda, tibbiyot terminologiyasi antik mifologiyaning "tirik muzeyi"dir. Har bir termin ortida yashiringan afsona tibbiy tushunchaning mazmun-mohiyatini yanada teranroq anglashga xizmat qiladi. Lotin va yunon tillari asosidagi bu terminlar dunyo shifokorlari uchun yagona aloqa tilini yaratibgina qolmay, balki tibbiyotning san‘at va gumanitar fanlar bilan aloqasini ham ta‘minlaydi. Mifologik eponimlarni o‘rganish bo‘la jak shifokorlarning dunyoqarashini kengaytiradi va ularga o‘z kasblarining tarixiy ildizlarini hurmat qilishni o‘rgatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ahmedov A. Tibbiy terminologiya va antik madaniyat. - Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2018.
2. Ismoilov S. Lotin tili va tibbiy terminologiya asoslari. - Samarqand: Zarafshon, 2021.
3. Karimov N. Antik mifologiya va zamonaviy fan. - Toshkent: Sharq, 2015.
4. Madrahimov A. Tibbiyot tarixi va etimologik lug‘at. - Xiva: Xorazm, 2019.
5. Usmonov R. Grek-rim afsonalari tibbiyot nigohida. - Farg‘ona: Klassika, 2020.